

*Мулика Аріна Вікторівна,
студентка 3 курсу
Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола
Тернопільської міської ради Тернопільської області*

*Вавричук Оксана Степанівна,
викладач економічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, старший викладач
Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола
Тернопільської міської ради Тернопільської області
м. Тернопіль
oksanavav@ukr.net*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація

У статті розкрито особливості функціонування вітчизняної банківської системи, як важливої складової економіки, в умовах воєнного стану. Охарактеризовано труднощі, з якими стикнулася банківська система в умовах воєнного стану; принципи банківської діяльності. Наведено проблеми банківського сектора в умовах війни.

Ключові слова

Банківська система, Національний банк України, комерційні банки, кредит, готівка, ліміт касових залишків.

Вступ

Банківська система є однією із найважливіших складових економіки не лише в умовах війни. Адже, необхідною умовою для успішного функціонування економіки, ефективного здійснення господарської діяльності суб'єктами господарювання та забезпечення життєдіяльності населення є необхідна маса грошей в обігу, яка має збільшуватись або зменшуватись відповідно до зміни попиту на гроші, а також, належним чином мають виконуватись трансформаційна та стабілізаційна функції банківської системи. Крім того, має бути розроблений дієвий механізм забезпечення ефективного формування платіжних засобів, надання кредитів, віднаходження додаткових джерел грошових коштів. Саме тому необхідний комплексний підхід до вирішення наявних проблем та якісне виконання взятих зобов'язань перед населенням, підприємцями, підприємствами й організаціями, державними та місцевими органами влади. Завдяки цьому підвищуватиметься ефективність використання коштів, що є цілеспрямованим шляхом до стабілізації соціально-економічної ситуації у нашій державі [1].

Мета і завдання

Метою і завданням дослідження є виявити та проаналізувати проблеми функціонування банківської системи України в умовах війни для забезпечення підтримки стабільної соціально-економічної ситуації в країні.

Виклад основного матеріалу

З початком воєнних дій на території України в лютому 2022 р. вітчизняна банківська система зазнала значних потрясінь та функціонує в режимі стресу і невизначеності. При цьому банки продовжують свою діяльність, намагаються виконувати всі свої зобов'язання та дотримуватися нормативів. Проте очевидним є те, що в банківському секторі відбуваються певні трансформації. Банківська система вимушена оперативного підлаштуватися до функціонування в умовах воєнного стану [2]. Кардинальні зміни, пов'язані із неможливістю нормального функціонування, руйнуваннями критичної інфраструктури, перебоями з електропостачанням, повітряними тривогами, суттєво впливають на рівень обслуговування клієнтів, а тому передбачають вироблення нових пріоритетів, передусім у діяльності банківських установ, та їх узгодження із Національним банком України. Це пояснюється тим, що основу банківської системи складають саме Національний банк України та комерційні банки, однак важлива роль належить і небанківським фінансовим установам та банківській інфраструктурі.

І тому, Національний банк оперативного, у зв'язку із оголошенням воєнного стану по всій території України, 24.02.2022 ухвалив постанову «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» №18, якою, зокрема, передбачено, що:

- банки забезпечують роботу відділень у безперебійному режимі в умовах відсутності загрози життю та здоров'ю населення;
- банки продовжують роботу з урахуванням обмежень, визначених цією постановою;
- забезпечується доступ до сейфових скриньок у безперебійному режимі;
- безготівкові розрахунки здійснюються без обмежень;
- банкомати підкріплюються готівкою без обмежень;
- НБУ здійснює підкріплення готівкою без обмежень;
- НБУ здійснює бланкове рефінансування банків для підтримки ліквідності без обмежень за сумою терміном до одного року з можливістю пролонгації ще на один рік;
- платежі Уряду України здійснюються без обмежень, згідно із законодавством про особливий період [3].

Але проблеми, з якими зіткнувся банківський сектор під час війни, призвели до суттєвих змін умов його функціонування, однак принципи функціонування банківської системи навіть у кризовому середовищі повинні залишатися незмінними. Однак, щоб зберегти достатній рівень довіри клієнтів, НБУ, як і кожна структурна одиниця банківської системи, повинні були швидко розробити та впровадити низку заходів, щоб стабілізувати банківський ринок. Своєчасні кроки НБУ та банківських установ у перші місяці війни сприяли зниженню втрат у фінансовому секторі України. Попри воєнні ризики збільшився обсяг коштів клієнтів у банках. В кінці березня було зафіксоване зростання депозитів. Разом з тим, частка коштів на вимогу досягла максимального значення. У зв'язку з виплатами заробітних плат та зменшенням виручки зменшились кошти корпорацій (найбільше – в іноземній валюті).

Повномасштабна війна стала причиною зменшення попиту на кредити з боку населення. Проте зберігається попит на кредити для бізнесу, що зумовлено поліпшенням умов участі корпорацій в урядових програмах. Через війну виникла необхідність сформувати резерви під очікувані втрати, що зумовило збиток банківського сектору. До зниження капіталу банків призводить реалізація кредитного ризику, яка є важливим фактором впливу на їх фінансовий стан. Однак ніяких заходів впливу за недотримання вимог до капіталу та ліквідності в умовах війни зі сторони Національного банку не очікується. Більше того, після закінчення війни банківським установам буде надано достатньо часу для відновлення стійкості.

В умовах воєнного стану банківська система стикнулася з такими труднощами.

Брак трудових ресурсів. У зв'язку з воєнними діями в багатьох регіонах України та небезпекою ракетних ударів по всій території країни, відбувається масове звільнення працівників банківських установ. Співробітники банків звільняються у зв'язку з закриттям відділень або за власним бажанням. Значна втрата трудових ресурсів завдала удару по банківській системі.

Завислі платежі. Проблема «завислих платежів» з'явилася ще на початку війни, коли підприємства та установи намагалися достроково виплатити своїм працівникам заробітну плату чи перерахувати матеріальну допомогу. До сьогодні трапляються випадки затримки платежів з перерахуванням коштів на гуманітарні та оборонні цілі. Основною причиною таких затримок є недостатня кількість операційних працівників в банківських відділеннях в регіонах, які знаходяться на окупованих, деокупованих територіях, або в зоні бойових дій.

Загроза кібератак. Станом на 4 серпня 2022 року Росія здійснила 796 кібератак, значна частина яких стосувалася банківської системи України. Найбільша кількість кібератак спостерігалася в лютому-березні 2022 року. У зв'язку з цим торгові мережі змушені були продавати товари виключно за готівкові кошти. Ворожі хакери продовжують атакувати банківську систему, однак якість кібератак значно нижча, ніж на початку повномасштабного вторгнення [4].

Перевищення лімітів касових залишків. У торгових точках, АЗС та інших закладах, розташованих на територіях, які окуповані, деокуповані або знаходяться в зоні бойових дій, виникає проблема перевищення касових залишків. Вона пов'язана з припиненням послуг з інкасації готівки у зв'язку із загрозою мародерства. Таким чином, одні заклади приймають тільки готівку, а інші – платіжні картки.

Арешт банківських рахунків. З цією проблемою зіткнулись боржники у виконавчих провадженнях. Система примусового стягнення в Україні модернізована. В першу чергу, вона передбачає арешт та блокування банківських карток боржників. У разі відсутності готівки такі особи не мають можливості розрахуватися картою. Будучи внутрішньо переміщеними особами, вони не мають можливості скористатися коштами, які надходять на рахунок від родини або держави. Варто зазначити, що держава частково вирішила проблему,

розблокувавши рахунки особам, борг яких не перевищує 100 тис грн. Однак вирішити її повністю поки що не вдалось.

Втрати за попередньо надані кредити. З початком війни в Україні забезпечення кредитування практично припинилось. Більшість кредитів, оформлених раніше фізичними чи юридичними особами, не будуть повернуті. Торгово-промислова палата України оголосила форс-мажор, який підтверджує неможливість виконання зобов'язань під час воєнного стану [4].

Висновок

Функціонування банківської системи під час війни є дуже важливим, адже саме банки забезпечують платежі населення та бізнесу. Як і в мирний час, її діяльність повинна здійснюватися на принципах законності, економічної самостійності, незалежності, відповідальності за своїми зобов'язаннями, легальності банківських операцій, дотримання нормативів НБУ, забезпечення права вибору банківської установи фізичними особами та забезпечення виконання взятих на себе зобов'язань. Однак основним принципом функціонування банківської системи є збереження довіри громадян. Під час війни банківська галузь зіткнулась з багатьма проблемами. Брак кваліфікованих кадрів, кібератаки, перевищенням лімітів касових залишків, арешт банківських рахунків, втрати за попередньо наданими кредитами ослабили банківську систему. За період воєнного стану значних змін у структурі банківського ринку не відбулося, проте певної трансформації зазнала інфраструктура банків. Крім того, поточні тенденції банківського ринку демонструють наявність очевидних складнощів у роботі банків, що обумовлені впливом воєнного стану. Попри воєнні ризики банки мають достатньо високий рівень ліквідності, що дає змогу забезпечувати подальше безперервне здійснення безготівкових розрахунків та інших зобов'язань.

Список використаних джерел

1. Банківська система за воєнного стану та у післявоєнному відновленні України. URL: <file:///users/macbook/downloads/697-article%20text-1267-1-10-20230215.pdf> (дата звернення: 20.09.2023).

2. Банківська система України в умовах війни. URL: <http://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/1351> (дата звернення: 21.09.2023).

3. Про роботу банківської системи та валютного ринку з 24 лютого 2022 року в умовах воєнного стану по всій території України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pro-robotu-bankivskoyi-sistemi-ta-valyutnogo-rinku-z-24-lyutogo-2022-roku-za-umovi-voyennogo-stanu-po-vsiv-teritoriyi-ukrayini> (дата звернення: 20.09.2023).

4. Принципи функціонування банківської системи України в умовах війни. URL: [file:///users/macbook/downloads/1556-%d0%a2%d0%b5%d0%ba%d1%81%d1%82%20%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%96-1494-1-10-20220902%20\(1\).pdf](file:///users/macbook/downloads/1556-%d0%a2%d0%b5%d0%ba%d1%81%d1%82%20%d1%81%d1%82%d0%b0%d1%82%d1%96-1494-1-10-20220902%20(1).pdf) (дата звернення: 20.09.2023).